

Vogels op de leestafel

Wat bepaalt of mijn vrije dag een geslaagde vogeldag wordt? Natuurlijk het aantal vogels of de soorten die zich laten zien. En het beleevingsaspect! Daar heeft vaak het weer veel invloed op. Vandaag -uitgerekend op de dag dat ik wil gaan genieten van het gevleugelde buitenleven! - is het mistig en druilerig. Zelfs in mijn tuin zie ik nauwelijks dat wat er onder mijn tuintafel schuift geen muis is maar een huismus (of toch een heggenmus?). Dat wordt vandaag dus niks, alhoewel ...

Carel de Vink

Uit mijn boekenkast diep ik een vogelboekje op. Jaren geleden van een buurvrouw gekregen. Ik kreeg er twee. Een met die kneuterige 'noordsche zeezwaluw' en 'kapmeeuw' in het deeltje *'Zee en strand'*. Degene die ik nu pak heet *'De vogels rondom ons huis'*, geschreven door de legendarische Jan P. Strijbos. 'Met een boekske in een hoekske' staat achterop. Libellenreeks nr. 176-177; tweede druk. Prijs: 45 cent; bij afdruk van 4 stuks 40 cent en bij acht of meer 35 cent per stuk. Dubbele nummers, zoals deze 176-177, dubbele prijzen. Pre- historische bedragen, zelfs voor het oude vertrouwde tijdperk van de nationale gulden. Enig zoekwerk levert me de volgende informatie: De eerste druk verscheen in 1937. Deze tweede in 1938. De laatste crisisjaren. Des te meer ben ik benieuwd wat er in die jaren zo vlak voor de oorlog en lang voor de snelweg- en Vinexcultuur te melden viel over de vogels in 'onze' achtertuin'. Natuurlijk zullen exoten als halsbandparkiet en nijlgans er niet in staan. Die laatste is nog geen algemene parksoort, maar onlangs ontdekte ik een nieuwe trend in kerkbezoek: twee lawaaierige exemplaren op de trans van de Oude Kerk in Huizen. Van tevoren stel ik ook vast dat de turkse tortel zal ontbreken: die kwam pas in 1947 ons land binnenfladderen.

Na een inleiding in bloemrijke taal, begint tot mijn persoonlijke tevredenheid het eerste hoofdstuk met naamgenoot de vink. Afgezien van de spelling zou dat stuk zonder meer in een soortbeschrijving anno 2011 passen. Dat geldt voor wel meer soorten. Ik ga op zoek naar opmerkelijke verschillen. De putter is beslist algemener geworden, al broedt deze soort nog steeds niet uitbundig in onze dorpen en steden. Het meest nog in de Vechtstreek. De kneu is nu juist wat minder algemeen binnen

de bebouwde kom en zelfs daarbuiten. Ook buiten het broedseizoen. De huismus is ook plaatselijk minder algemeen en dat geldt zeer zeker voor de ringmus, die het boekje nog 'plaatselijk vrij algemeen' kon noemen. In Gooi- en Vechtstreek kijk je ervan op als je een groepje tegenkomt. In Eemland en rond de Hilversumse Meent heb je wat meer kans. De goudvink geldt zeker in onze gebieden als meer dan 'vrij zeldzame broedvogel', waaraan Strijbos toevoegt: 'In het Westen is hij echter zeldzaam.' Toegegeven, het is zeker nog geen alledaagse vogel in onze tuinen. Maar in veel villawijken kun je hem zelfs als broedvogel jaarlijks aantreffen. Dat de appelvink tegenwoordig in parken en grote tuinen broedt, leek in 1938 nog ondenkbaar. De geelgors 'broedt door het gehele land.' Was dat nog maar waar! De bonte kraai ('zeer talrijke wintervogel') is nu ronduit een zeldzaamheid in ons gebied. Ook de verspreiding van de roek als kolonievogel geeft voor Midden- en West-Nederland een te rooskleurig beeld. Eksters waren tot de jaren '60 vogels van het platteland: 'Nestelt soms tot dicht bij de stad.' Inmiddels mag je hem toch wel een ingeburgerde soort van onze woonwijken noemen.

Ronduit verbazend is het noemen van de wielewaal als broedvogel van o.a. grote tuinen en parken. Dat doet deze soort zelfs niet meer in gebieden waar de soort veel algemener is dan in ons areaal. Bij de 'Meezen' mis ik glanskop en kuifmees, die niet alleen op onze voedertafels verschijnen, maar ook in grotere tuinen en op begraafplaatsen tot broeden komen. Ooit deed de zwarte mees dat ook, maar die neemt -net als de matkop- in onze omgeving zorgwekkend in aantal af. In het boekje ontbreken ook deze twee. Over het vuurgoudhaantje lees ik: 'Enkele

broedgevallen uit Noord-Brabant en in de oostelijke provincies.' Nog steeds geen algemene soort hier, maar toch jaarlijks wel als broedvogel aan te treffen in de bossen van het Goois Natuurreservaat. In de winter in onze tuinen te zien.

Van de spechten worden alleen de (grote) 'bonte specht' en de kleine bonte specht als mogelijke tuinbezoekers genoemd. In tegenstelling tot wat nogal eens wordt aangenomen, was de zwarte roodstaart al vóór de oorlog een 'plaatselijk vrij algemeen zomervogeltje'. Ofschoon ik de nachtegaal ooit een zomer lang hoorde zingen bij de sportvelden van SDO in Bussum, verrast Strijbos mij door deze soort in zijn boekje op te nemen. De verklaring ligt in de verwijzing naar de duinstreek: 'Rond Bloemendaal, Vogelenzang en Castricum trof ik zingende nachtegallen tot in de buitenwijken aan'.

Dat soorten als braamsluiper en spotvogel zich in de Randstad nauwelijks meer in parken thuis voelen, was ruim 70 jaar geleden ondenkbaar. Hun plaats lijkt voorzichtig te zijn ingenomen door de toen niet vermelde grauwe en bonte vliegenvanger. Van winterwaarnemingen van tjiptjaf van 'zwartkop tuinfluiter' was waarschijnlijk nog geen sprake. Als wintersoort binnen de stad mis ik de grote gele kwikstaart. De landelijke teloorgang van de kuifleeuwerik - momenteel jaarlijks nauwelijks nog enkele paren- heeft velen van ons verrast. Strijbos somt een flink aantal terreinsoorten op, waar je de vogel broedend zou mogen verwachten. Slotzin bij de beschrijving: 'Bij inval van strenge vorst zien we soms groote vluchten van tientallen vogels bij elkaar'. Mijn persoonlijke topaantal: zeven stuks bijeen, lang geleden in 1970 of '71.

Als goede pestvogelwinters noemt het gidsje: 1913-1914, 1921-1922 en 1932-1933. Gelukkig komen daar nog steeds opnieuw winters bij. Het broeden van de holenduif in stedelijk gebied wordt vermeld als nieuw fenomeen. En passant wordt de 'tortelduif' (zomertortel) genoemd als broedvogel tot in de stad. Daar hoeft je nu niet meer om te komen. De koekoek weet in de Vechtstreek en langs de Randmeren inderdaad de dorpen nog wel te vinden. Maar of je behalve als ringtone of klok deze vogel in Hilversum nog zou kunnen horen, waag ik te betwijfelen. In Bussum heb ik deze soort al zeker in geen vijf jaar meer gezien. De laatste was een roepend

overvliegende passant.

De kerkuil en steenuil zijn naar het boerenland verbannen. Dat sperwers en inmiddels ook de slechtvalk binnen de bebouwde kom zou(den) gaan broeden, was voor de auteur nog niet denkbaar. Beide soorten worden door hem als doortrekkers in herfst en winter genoemd. De havik blijft onvermeld. Na een dieptepunt in de jaren '60-'70 is de ooievaar inderdaad terug in onze dorpen.

Naar mijn idee maakt het waterhoen de laatste jaren moeilijke tijden door als broedvogel*.

Waar zie je nog grote wintergroepen? In tegenstelling tot deze soort en afwijkend van wat het boek beschrijft, heeft de meerkoet alle schuwheid afgelegd en onze vijvers en vaarten veroverd. Onder de genoemde watervogels mis ik kuif-, tafel- en krakeend, die onze parken weten te waarderen, zeker in het winterhalfjaar. De laatste eigenlijk nog maar sinds een jaar of acht! De fuut is ook al opgeschoven in 'urbane' richting. Zijn naam komt in deze uitgave niet voor. Dodaars als wintergast in vijvers en vaarten zou nu ook vermelding verdienen. Verder mis ik bij de meeuwen de grote en kleine mantelmeeuw. Die komen even graag een graantje meepikken wanneer er eendjes gevoerd worden, als de 'kapmeeuw', zilvermeeuw en 'kleine zilvermeeuw' (stormmeeuw). Ook de grote herrieschopper van onze woonwijk, de op daken broedende scholekster, ontbreekt. Het is trouwens de vraag of deze zich als broedvogel op de daken zal weten te handhaven, nu de

sportvelden grotendeels veranderen in complexen van kunstgras.

Het met zwart-wit foto's en penschetsen, ook o.a. bouwtekeningen van nestkastjes) uitgevoerde 'boekske' mist natuurlijk nog wel meer soorten. Al blijft het bijvoorbeeld discutabel of de ijsvogel zonder een aantal topjaren tot broeden zou zijn gekomen langs de grachten van de Naarder Vesting. Maar het is leuk, zo'n 'vergelijkend warenonderzoek'. Het

boekje heeft me gefascineerd, meer dan ik had verwacht. De grauwe dag is omgevlogen! Het grijs neigt al naar schemer. Het regent inmiddels hard. Buiten schuifelt een 'heggenmusch' langs de schuifpui. Een vage verrassing flappt over en maakt mijn vogeldag compleet: een houtsnip! Een in het boekske onvermelde soort, die in de winter tot in kleine tuinen kan verschijnen en dat ook in vervlogen jaren ongetwijfeld al wel deed.

Geraadpleegde literatuur

Strijbos, Jan P. 1938. De vogels rondom ons huis. Tweede druk. Uitgeverij. Bosch & Keuning, Baarn

Het Vogeljaar, 14^e jrg. No. 1 (maart 1966): speciaal nummer over Jan P. Strijbos.

** In het VWG-rapport 'Broedvogels van Ankeveen 2010' stellen Chr. Brinkman en D. Prop dat de teruggang van het waterhoen in dat gebied te wijten valt aan de strenge winters van de laatste twee jaren. Deze negatieve tendens is volgens mij al meer dan tien jaar merkbaar. Ondanks de zachte winters rond de millenniumwisseling. Voor genoemd verslag: zie de website van onze vereniging.*